

Fra Christian IV's denninge til NATO

Af Anders Harck

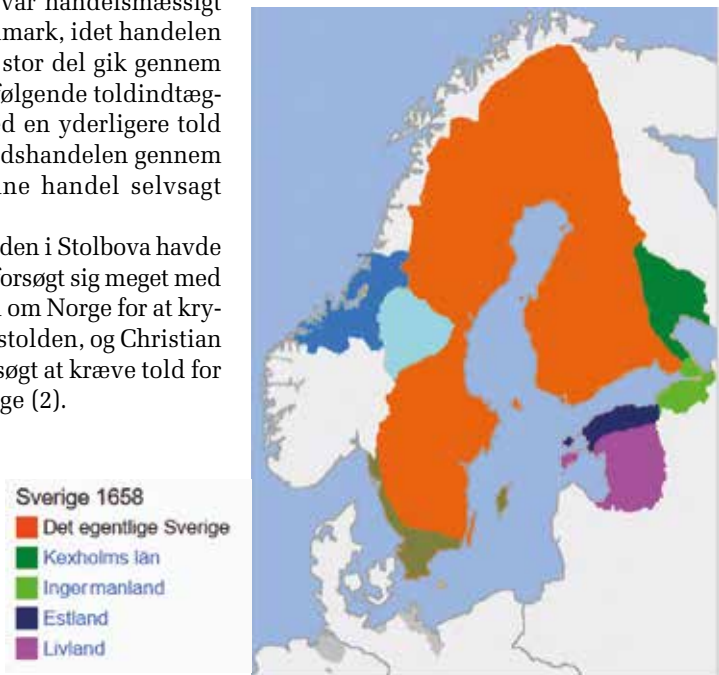
Overskriften er et meget stort spring! Lad os starte i begyndelsen med Christian IV's tid. Den 17. Februar 1617 blev der indgået fred mellem Sverige og Rusland: Freden i Stolbova (1). Umiddelbart berørte dette ikke Danmark, selvom Christian IV ikke var godt tilfreds med de landvindinger, som Sverige fik – og han havde set helt rigtigt, idet denne fred markerer begyndelsen til sveriges stormagtstid.

De berørte landvindinger ses i figur 1, hvor de fire relevante områder (Kexholms Len, Ingermanland, Estland og Livland) er markeret med de forklarede farver. Sverige havde egentlig også ønsket Arkhangelsk ved Hvidehavet, men dette ville England (fredsmægler) ikke acceptere, idet man fra engelsk side ikke ønskede, at Sverige også skulle kontrollere handelen med Rusland ad denne vej.

Nu medførte freden, at Rusland mistede sin adgang til Østersøen. Dette var handelsmæssigt ufordelagtigt for Danmark, idet handelen med Rusland for en stor del gik gennem Øresund med deraf følgende toldindtægter for Danmark. Med en yderligere told til Sverige for ruslandshandelen gennem Østersøen blev denne handel selvsagt mere vanskelig.

Allerede inden freden i Stolbova havde England og Holland forsøgt sig meget med ruslandshandel nord om Norge for at krybe udenom Øresundstolden, og Christian IV havde da også forsøgt at kræve told for handel nord om Norge (2).

Figur 1

Nu var Christian IV efter freden i Stolbova pludselig også kommet i en situation, hvor den danske handel med Rusland gennem Østersøen blev toldbelagt – endda med told til arvefjenden Sverige. Naturligt nok finder Christian IV altså også interesse for ruslandshandel nord om Norge.

Figur 2

Figur 3

Figur 4

Denne interesse bliver i udmøntet i etablering af 'Det Pet-soriske Kompagni' af 1619 (3). At der i bogstaveligste forstand er tale om udmøntning af hans interesse fremgår af, at der til dette kompagni udmøntes nogle russisk lignende mønter: De små Denninge.

Denningene må altså betragtes som et direkte resultat af, at Rusland ved freden i Stolbova bliver udelukket fra Østersøen. Det er ved skriftlige kilder dokumenteret, at mønterne var beregnet til handel med Rusland, og det fremgår da også tydeligt af de forskellige typer, hvor teksten kan være med russisk Zar-navn, Christian IV's navn på russisk eller med tysk tekst (Figur 2-4).

Den normale mønttekst med latinsk formulering kendes ikke på disse Denninge. I Figur 5 er vist en overlejring af ryttersiderne fra mønten med Zar-navn og mønten med tysk inskription. Det fremgår, at der er tale om samme stempel, hvorfor mønten med Zar-navn med sikkerhed er slået i Glückstadt ligesom de to andre. Sammenhængen med mønten med Christian IV's navn på russisk er dokumenteret af Harck (4 og 5).

Vi ser altså, at en udelukkelse af Rusland fra Østersøen giver en øget interesse for den arktiske adgang til Rusland, og nu kommer vi så til det store spring fra Denningene til NATO. Vi ser i indeværende år, at Sverige bliver optaget

Figur 5

i NATO, hvilket medfører, at Østersøen er en indsø mellem NATO-lande, hvor Rusland med moderne teknologi i praksis er udelukket (eller i hvert tilfælde må leve på NATO's nåde) i Østersøen for militære sammenhænge.

Politikere og analytikere er meget opmærksomme på dette faktum, og allerede inden Sverige formelt er blevet medlem af NATO er der stærke krav om, at NATO skal øge indsatsen i det arktiske område. Denne indsats vil nok ikke blive udmøntet i form af Denninge, men der er ingen tvivl om, at der vil blive gjort politiske tiltag med henblik på at regulere og kontrollere vejen til Rusland nord om Norge.

Det kan konkluderes, at selvom der er gået over 400 år fra udmøntningen af Denninge, er det de samme problemstillinger, som er aktuelle for de storpolitiske magthavere. Dette er selvfølgelig en konsekvens af de geografiske forhold, men det skal også bemærkes, at der er tale om nogenlunde den samme konstellation af lande i de berørte områder. Dette sidste er sådan set ret bemærkelsesværdigt over en periode på 400 år, hvor mange af landene ikke har eksisteret som selvstændige lande i lange perioder.

Denne 'inerti' i fordelingen af lande er nok begrundet i, at det geografiske mønster nok lægger op til en nogenlunde stabil magtfordeling med lande fordelt efter det aktuelle mønster. Problemet med grænsedragningen ved Sortehavet bliver så, i lighed med forholdene omkring den arktiske passage til Rusland, påvirket af, hvad der sker i det baltiske område. Rusland kan kun blive stejlere i sit krav omkring adgang til Sortehavet, når Østersøen bliver lukket af NATO. Rusland har tre adgangsveje (Hvidehavet, Østersøen og Sortehavet) mod vestlige havområder, og når der ændres på en af disse adgange, vil det påvirke de andre.

Litteratur

1. https://da.wikipedia.org/wiki/Freden_i_Stolbova
2. https://en.wikipedia.org/wiki/Dominium_maris_septentrionalis
3. Brekke, B.F. og Berglund, A.: Danish Dennings (imitations of Russian kopecks, ca. 1619), *Journal of the Russian Numismatic Society*, nr. 11, 1983.
4. Harck, Anders: The missing Link: Nyopdaget kobling for Christian IV's denninge. I: *Numismatisk Rapport 152 (2021)* side 38-43
5. Harck, Anders: Kapitel 17 på web-adressen: <https://sites.google.com/view/cxhyrz-4>